

УДК 378.011.32:378:14

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ЗАСАДАХ
КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ**

Городиська В.В.

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

У статті розглядаються особливості реалізації компетентісного підходу та наголошується на його ефективності у підготовці майбутніх педагогів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: компетентністний підхід, компетентність, компетенції, ключові та предметні компетенції, професійна діяльність педагога.

**ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГА
ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ НА ОСНОВЕ
КОМПЕТЕНТНОСНОГО ПОДХОДА**

Городиская В.В.

В статье рассмотрена особенность реализации компетентносного подхода и акцентируется внимание на его важности в подготовке будущих преподавателей высших учебных заведений.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, компетенции, ключевые и предметные компетенции, профессиональная деятельность педагога.

THE PROFESSIONAL TRAINING TEACHERS' HIGHER EDUCATION INSTITUTION ON THE BASIS COMPETENT APPROACH

Gorodyska V.V.

The peculiarities of competence approach and emphasizes its effectiveness by preparing future teachers in higher education are considered the article.

Key words: competentive approach, competentive, competence, key competencies and substantive, professional background of the teacher.

Постановка проблеми. Сучасні освітні виклики щоразу доводять актуальність формування не лише особистісної парадигми, а вимагають компетентнісного підходу до професійної підготовки педагога ВНЗ. Хоча освітня парадигма сьогодення зорієнтована на формування творчої, креативної, ініціативної, самостійної, конкурентоспроможної, професійно мобільної особистості, проте, з огляду на це, новим орієнтиром у підготовці викладача вищого навчального закладу є компетентнісно зорієнтований підхід до сфери професійної діяльності, а саме набуття щоразу важливих для ринку праці компетенцій.

Нові умови існування освітнього середовища, оновлення змісту освіти, інноваційних форм і методів навчання, всезростаючі вимоги до якості знань, ускладнення форм організації занять – все це вимагає підвищення професійної компетентності та формування готовності майбутнього педагога до виконання професійної діяльності у вищому навчальному закладі.

Аналіз актуальних досліджень. Питання компетентнісного підходу розглядаються у працях педагогів: В. Байденка, І. Беха, Н. Бібік, А. Вербицького, І. Зимньої, В. Краєвського, В. Лугового, О. Пометун, О. Савченко та ін. Найбільший інтерес використання компетентнісного підходу у професійній діяльності педагога ВНЗ віддзеркалюють роботи В. Болотова, А. Вербицького, В. Ледньова, Н. Нікандрова, М. Рижакова, В. Шадрикова та ін.

Проблемі формування професійної компетентності та її складових присвячені дослідження Н. Голуб, С. Карамана, К. Климової, Л. Мацько,

Н. Остапенко, К. Плиско, Т. Симоненко та ін. Однак малодослідженим залишається питання використання комплексу компетентностей у професійній підготовці педагога ВНЗ.

Мета статті – проаналізувати спектр актуальних компетентностей у професійній підготовці педагога ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. У сучасній вищій освіті відбувається квінтесенція поглядів на формування педагога ВНЗ, а саме не лише засобами особистісно орієнтованого, а й компетентнісного підходів, провідним чинником яких є поєднання сучасних форм, методів, інноваційних технологій у його професійній підготовці.

Тому педагогічна освіта вимагає від сучасного педагога високої культури, глибокої моральності, громадянської позиції, сформованої системи цінностей і переконань, зацікавленості у творчому розвитку своїх студентів, здатності до інноваційної діяльності, самовдосконалення тощо. У зв'язку з поданими вимогами гостро постали завдання формування професійно компетентного педагога.

Сутність підготовки сучасного педагога ВНЗ полягає у формуванні в нього системи знань і якостей особистості, потрібних для виконання професійної діяльності. Інтеграційним показником досягнення таких якостей є особистісна та компетентнісна самореалізації педагога, що забезпечує якісне професійне функціонування.

Т. Печериця зазначає, що наш час потребує яскравої масштабної особистості педагога, яка глибоко володіє досягненнями наук про людину та закономірностями її розвитку, новими педагогічними технологіями і мистецтвом спілкування. Але незважаючи на посилення уваги до цих питань, поки що недостатній рівень наукової розробки проблем підготовки педагога нового типу [5, 116 – 117].

Невипадково одним з напрямів розвитку освіти в Україні є розвиток педагогічного потенціалу, який залежить від професійного рівня педагогів. Традиційно методична робота у ВНЗ передбачала підвищення якості професійного рівня педагогів за допомогою накопичення знань про нові методики, прийоми, технології в освіті та розвиток уміння копіювати чужий досвід у своїй діяльності.

Привілеїї методичної роботи у ВНЗ можна визначити, сформулювавши їх нову мету – підготовку педагога як суб'єкта професійної

діяльності, особистісної самоорганізації та самореалізації, його професійної компетентності. З огляду на це підвищення професійного рівня та педагогічної майстерності педагогів сучасного вищого навчального закладу слід розглядати як процес удосконалення особистісних характеристик, і як процес накопичення компетентностей.

Виникає передусім питання, щодо визначення поняття та змісту компетентісної освіти?

Компетентісна освіта – особистісно-діяльнісна. Вона зміщує акцент на здатність особистості до практичних дій у професійній діяльності. Базовими поняттями компетентісної освіти є: компетентісний підхід, компетентність і компетенція; ключові та предметні компетентності та ін.

Компетентісний підхід означає поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважною трансляцією знань, формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що формують потенціал, здібності випускника до пристосування в умовах сучасного освітнього простору. Компетентним підходом називають студента- випускника, який володіє компетенціями в конкретній галузі знань і впевнено ними користуватися в майбутньому.

Отже, компетентісний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно підпорядковані компетентності особистості, як ключова, загальнопредметна і предметна [8].

У педагогічній літературі часто використовуються терміни «компетенція» і «компетентність». Під *компетенцією* розуміють сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів, необхідних для якісної продуктивної діяльності, а під *компетентністю* – володіння людиною відповідною компетенцією, обізнаністю у конкретній галузі науки, професійної діяльності, що включає його особистісне ставлення до неї і предмета діяльності.

За змістом і роллю компетентності поділяють на *загальні (ключові) та специфічні (предметні)*. Орієнтуючись на європейський досвід та потреби розвитку української освіти, було визначено таку сукупність

ключових компетентностей: уміння вчитися (навчальна); громадська; загальнокультурна; компетентність з інформаційних та комунікативних технологій; соціальна; підприємницька; спрямована на збереження здоров'я [3]. Вищезазначений перелік ґрунтується на Європейській рамці ключових компетентностей для навчання протягом життя.

О. Савченко відзначає, що *предметна компетентність* – це сукупність знань, умінь та характерних якостей, що дають змогу молоді автономно виконувати певні дії в межах конкретного предмета для розв'язання навчальної проблеми (завдання, ситуації) [6, 26].

До предметної компетентності відносять: комунікативну, проектно-технологічну та інформаційно-комунікаційну, здоров'я-збережувальну.

Серед основних компонентів ключових компетентностей педагога вищої школи І. Драч виділяє такі: *когнітивний* (система знань предметної сфери, на основі яких формується компетентність; *діяльнісний* (сукупність умінь, що базуються на отриманому досвіді) та *особистісний* (сукупність важливих для соціальної та професійної діяльності якостей особистості) [2, 9].

На нашу думку, не слід опускати на порозі третього тисячоліття наступну компетентність – *технологічну*, без якої немислима професійна діяльність як викладача, так і майбутнього вчителя.

Тому очевидним і важливим кроком упровадження *компетентнісного підходу* до освітнього процесу є передусім досягнення *взаємозв'язку ключових і предметних компетентностей*. Адже саме вони мають універсальну структуру, хоча зміст кожного предмета відрізняється своєю провідною діяльністю; є відмінності: у кількості годин на різні навчальні предмети; між очікуваними результатами й визначеними програмою навчальними досягненнями [4, 30].

Так, О. Савченко зазначає, що у сучасних методичних рекомендаціях переважає увага до часткових інноваційних знахідок; перебільшено роль впливу інформаційно-комунікаційних технологій; відсутнє на периферію базові дидактичні питання: як формувати в молоді різні види знань, умінь, як досягти їхньої глибини, міцності, гнучкості, як узагальнювати й систематизувати знання, якою має бути частота вправ

і завдань, щоб досягти достатнього рівня сформованості компетентностей, визначених навчальними програмами [4, 30].

У зв'язку з тим зростає роль «форсайтної» педагогіки, здатної допомогти визначити ключові компетентності, актуальні сьогодні і в перспективі, а також важливі предметні компетентності.

Спробуємо визначитися з поняттям форсайту. *Форсайт* – це систематичні спроби оцінити довготермінові перспективи науки, технології, економіки і суспільства, щоб визначити стратегічні напрями досліджень і нові технології, здатні примножити найбільш соціально-економічні блага [7].

Очевидно, що для ефективного розв'язання будь-яких навчальних проблем необхідно використовувати системний підхід до визначення комплексу компетентностей, який нині домінує в освіті. Найоптимальнішим видається інтеграція мінімально потрібного й достатнього переліку професійних компетентностей.

Як зазначає В. Луговий, поєднання теоретичного погляду та емпіричного підходу показало, що поряд з іншими як основні існують *ціннісно-орієнтаційні компетентності*, і їхня роль не менш важлива, ніж, приміром, *інтелектуально-знансєвих чи творчо-інноваційних* [4, 20].

Останні дослідження науковців зосереджені на таких освітніх компетентностях, як: компетентність «уміння вчитися» та «навчальні результати» [6, 25 – 32] та [4, 14 – 24].

Саме останні «навчальні результати», свідчать про якість знань, про високий рівень випускника ВНЗ і відбивають комплекс компетентностей особистості сучасного педагога у його професійній діяльності, стають основним системоутворювальним чинником, відповідно до якого реалізуються всі інші складові освіти. Однак, як зазначає В. Луговий, у вітчизняній теорії і практиці освіти компетентнісний підхід ще не набув загальнонаціонального визнання та впровадження, не відбулося і вагомих відповідних парадигмальних змін [4, 16].

Хоча І. Драч робить спроби модернізувати вищу освіту, й при цьому зазначає, що до сучасних парадигм освіти належать такі: когнітивно-інформаційна, особистісна, культурологічна, компетентнісна. І остання виростає з прагматичної, когнітивно-інформаційної парадигми освіти

(нескінченного потоку інформації, яка нарощується лавиноподібно, а з іншого боку застаріває кожні 3 – 4 роки). Тому за цією парадигмою очікуваним результатом освітнього процесу є не система знань, умінь і навичок, а набір заявлених державою ключових компетенцій, без яких неможлива діяльність сучасної людини в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікаційній, інформаційній та інших сферах.

Очевидно, що ця заявлена компетентнісна парадигма націлена на посилення практичної орієнтації та інструментальної спрямованості освіти [1, 4].

Отже, на нашу думку, реалізуючи компетентнісний підхід до системи вищої освіти, необхідно посилити увагу щодо формування у процесі професійної підготовки саме комплексу компетентностей педагога ВНЗ, оскільки оволодіння ними забезпечує, з одного боку, успішне особистісне та соціальне функціонування особистості, а з іншого – задоволення суспільних потреб у людських ресурсах певної якості.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Розгляд комплексу компетентностей у професійній діяльності педагога дав змогу зробити висновок про актуальність застосування компетентнісного підходу у ВНЗ, що спрямований на підвищення якості підготовки фахівців, на формування професіонала як педагога, так і до розкриття потенціалу особистості у майбутній сфері діяльності, взаєминах тощо.

Наступними розвідками цієї проблематики буде оптимізація інноваційних технологій у ВНЗ засобами компетентнісного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драч І. Модернізація вищої освіти: методологічні можливості основних парадигм / Ірина Драч // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 5. – С. 3-6.
2. Драч І. Формування ключових компетентностей як основа професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи / Ірина Драч // Імідж сучасного педагога. – 2013. – № 2. – С. 7 – 9.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «КІС», 2004. – 112 с.
4. Луговий В. І. Становлення системи основних понять і категорій компетентнісного підходу в умовах парадигмальних змін в освіті / В.І. Луговий, О.М. Слюсаренко, Ж.В. Таланова // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 2. – С. 14 – 24.

5. Печериця Т. Особистість – фундаментальне поняття педагогічної науки / Тетяна Печериця // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 116 – 119.
6. Савченко О.Я. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв’язані проблеми / О.Я. Савченко // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 2. – С. 25 – 32.
7. <http://ru.vlab.wikia.com/wiki/Обсуждение> : Форсайт.
8. http://uk.wikipedia.org/wiki/Компетентнісний_підхід.

УДК 37.034

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМУНІКАТИВНО-ПОВЕДІНКОВОЇ КУЛЬТУРИ
ЕКОНОМІСТІВ**

Давидова Ж.В.

*Харківський національний економічний університет
імені С. Кузнеця*

У статті розглянуто ціннісний аспект формування професійної комунікативно-поведінкової культури економістів. Проаналізовано роль ціннісних орієнтацій у структурі професійної комунікативно-поведінкової компетентності економістів. Визначено групи ціннісних орієнтацій для забезпечення довгострокового економічного зростання.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, економісти, комунікативно-поведінкова компетентність, професійна культура, комунікативна взаємодія.